

Pelastakaa Lasten huomioita vuoden 2020 talousarvioesitykseen

Pelastakaa Lapset esittää, että eduskunnassa lähetekeskustelussa tällä viikolla olevasta vuoden 2020 talousarvioesityksestä tehdään päätöksiä huomioiden **lapsen oikeuksien toteuttamista koskevat velvoitteet**.

Talousarvioesityksessä tulee osoittaa investoinnit lapsiin

YK:n lapsen oikeuksien komitean **Yleiskommentti nro 19 (2016)** julkisesta budjetoinnista **lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla)** muistuttaa, että **talousarvioehdotukset ja talousarviokatsaukset välittävät oleellista tietoa siitä, kuinka valtio suunnittelee täyttävänsä lasten oikeuksia koskevat velvollisuutensa.**

Komitea ohjeistaa, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineiden sopimusvaltioiden tulee **talousarvion suunnittelussa pohtia tarkasti eri lapsiryhmien ja etenkin haavoittavassa asemassa olevien lapsiryhmien tilannetta** ja ottaa huomioon menneisyys, nykytilanne ja tulevaisuus.

Sopimusvaltioiden tulee talousarviokatsausten ja talousarvioehdotusten avulla

- a) selittää, kuinka lapsiin vaikuttava lainsäädäntö, politiikat ja ohjelmat rahoitetaan ja täytäntöönpannaan;*
- b) määrittellä, mitkä talousarviomäärärahat kohdistuvat suoraan lapsiin;*
- c) määrittellä, mitkä talousarviomäärärahat kohdistuvat välillisesti lapsiin;*
- e) esittää yksityiskohtaisesti lasten oikeuksien edistämiseksi vastikään toteutetut tai tulevat toimet;*
- f) esittää menneitä, nykyisiä ja ennustettuja lapsen oikeuksiin käytettävissä olevia voimavaroja ja todellisia menoja koskevia taloustietoja selityksineen;*
- g) asettaa suoritustavoitteet, jotka yhdistävät lapsiin liittyvät ohjelmatavoitteet talousarviomäärärahoihin ja todellisiin menoihin, jotta voidaan valvoa tuloksia ja vaikutuksia lapsiin.*

Komitea muistuttaa, että lapsiin kohdistuvilla politiikoilla ja ohjelmilla ei talousarviovuoden aikana välttämättä tavoiteta kaikkia aiottuja edunsaajia suunnitellusti. Siksi **sopimusvaltioiden tulisi valvoa varainkäytön lopputuloksia toimeenpanovaiheessa**, jotta ne voivat tarvittaessa puuttua varainkäyttöön ja ryhtyä nopeasti korjaaviin toimiin.

Komitea painottaa, että sopimusvaltioiden tulisi **talouden käytöstä annettavissa raporteissaan esittää kattavat tiedot kaikista kerätyistä tuloista ja todellisista menoista, jotka vaikuttavat lasten oikeuksiin**. Nämä tarjoavat kansalaisyhteiskunnalle ja lainsäädäntöelimille perustan tarkastella kuluneen vuoden talousarvion toteutumista ja tarvittaessa ilmaista huolensa lapsiin ja lapsen oikeuksiin liittyviin ohjelmiin todellisuudessa käytetyistä varoista.

Lisäksi sopimusvaltioiden tulisi antaa kansallisille ja paikallisille lainsäädäntöelimille käyttäjätavallisia raportteja ja saattaa vuoden lopussa laadittavat raportit ja arvioinnit oikeaan aikaan saataville ja julkiseen käyttöön.

Talousarviossa on osoitettava osuudet haavoittuville lapsiryhmille

1. Turvapaikanhakija- ja pakolaislasten oikeusturvan puutteita on korjattava

Pelastakaa Lapset toivoo hallitukselta parempaa kokonaiselitystä siitä, paikkaako nykyinen talousarvioesitys riittävästi turvapaikkaa hakevien lasten oikeusturvassa ilmenneitä vakavia puutteita.

Olemme erityisesti huolissamme lapselle ja perheelle tarjotun oikeusavun riittävyden ja laadun takaamisesta turvapaikkaprosesseissa, sekä oikeusneuvontaa tarjoavien tahojen, kuten Pakolaisneuvonnan, rahoituksen jatkuvuudesta. **Nyt kun kansalaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeusavun muutostarpeita selvitetään syksyllä 2019 valmistuvassa tutkimuksessa (OM), on toivottavaa, että sen ohjaamana varataan riittävät resurssit tehdä korjaavia toimenpiteitä.**

Lapsen edun yksilölliseen arviointiin tulee YK:n lapsen oikeuksien sopimusta noudattaen varata resursseja Maahanmuuttoviraston turvapaikkaprosessin toteuttamiseksi lapsiystävällisesti. Lapsen parhaan edun arvioinnissa tulee voida käyttää tarvittavia asiantuntijoita, ja tämä on huomioitava arviointiin varatussa rahoituksessa.

Ilman huoltajaa maahan tulleille lakisääteisesti kuuluvasta **edustajajärjestelmästä puuttuu edelleen valtakunnallinen koordinaatio ja edustajarekisteri.** Järjestelmä jakautuu Maahanmuuttoviraston (tp-vaihe) ja TEM:n (ole-luvan saaneiden edustajat) hallinnon alle, mutta kummallakin on nykyisellään hyvin rajalliset ja riittämättömät resurssit järjestelmän kehittämiseen ja koulutusten järjestämiseen. Mikään taho ei järjestä edustajille työnohjausta eikä säännöllistä koulutusta. Edustajien rekrytointi, toiminta ja tuki pitäisi saada yhtenäisemmäksi eri puolilla maata, mutta se on lähes mahdotonta nykymallissa.

Edustajajärjestelmän valmiutta kannattaa kehittää nyt, kun turvapaikanhakijoita saapuu vähemmän, jotta järjestelmä saadaan kuntoon tulevaisuutta ajatellen. Tietojemme mukaan yksi ELY-keskus on saanut EU-rahoitusta edustajien koulutuksen (mm. nettikoulutus, perus- ja jatkokoulutus) ja työnohjauksen kehittämiseen. Yksittäinen EU-hankerahoitus on kehittämisen kannalta hyvä alku, mutta kestävä ratkaisuna tulisi olla se, että **valtionalouden budjetissa varataan pysyväle edustajajärjestelmärakenteelle riittävät resurssit.**

Vastaanottoaikana lasten ja perheiden **psykososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen** ja lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseen tarkoitetuille toimille **tulee varata erikseen resursseja vastaanottoyksiköiden käyttöön sekä niiden kuntien käyttöön, joissa yksiköt sijaitsevat.**

Päivähoito-oikeus tulee ulottaa kaikille turvapaikanhakijaperheiden varhaiskasvatusikäisille lapsille ja taata riittävät resurssit kunnissa päivähoidon toteuttamiseen myös vastaanottoyksiköissä asuville lapsille. Tällä hetkellä turvapaikanhakijalapsilla ei ole mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatukseen muuten kuin poikkeustapauksissa.

Lasten psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen sisältää myös säännöllisen lapsille ja lapsiperheille tarkoitettun jatkuvan ja laadukkaan harraste- ja muun toiminnan toteuttamisen vastaanottoyksikössä oleilun aikana. Tämä tulee huomioida lapsiperheitä majoittaville vastaanottoyksiköille osoitetuissa resursseissa.

Tällä hetkellä järjestetty harrastetoiminta on yleensä riippuvaista projektirahoituksista, eikä sitä joko kyetä toteuttamaan tasapuolisesti kaikissa yksiköissä tai se on kausiluonteista ja epävarmaa. Tämä ei mahdollista psykososiaalisen hyvinvoinnin tai lapsen kehityksen ja kasvun tukemista jo muutenkin poikkeuksellisissa oloissa ja epävarmassa elämäntilanteessa.

2. Lapsiperheköyhyyttä torjuvien investointien yhteisvaikutuksia on arvioitava

Euroopan komissio on antanut jäsenvaltiolle ohjeistuksen ”**Investoidaan lapsiin – murretaan huono-osaisuuden kierre**” (2013/112/EU) ¹, jossa se kehottaa jäsenvaltioita sitoutumaan pitkäjänteisesti Eurooppa 2020 –strategian mukaisesti köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäiseviin yleistavoitteisiin, ja varaamaan niille tarvittavat resurssit.

Lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi talousarvioesityksen yhteydessä on syytä arvioida, miten kaavailut ehdotukset vaikuttavat kaikkien lasten hyvinvointiin. YK:n lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut siitä, että **Suomessa ei tehdä riittävää lapsen edun mukaista lapsivaikutusten arviointia osana päätösten valmistelua ja päätöksentekoa.**

Lapsivaikutusten arviointi tulisi näkyä myös valtion talousarvioesityksissä. Lapsivaikutusten arviointia tulisi tehdä, jotta lapsiköyhyyttä vähentävien toimien yhteisvaikutuksia voidaan arvioida ennalta ja seurata.

Esimerkiksi **kaavailtujen työllistämistoimenpiteiden onnistumisella on merkittävä vaikutus vähävaraisten perheiden elämään.** Lisäksi on seurattava, miten subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden laajentaminen, lapsilisän korotukset yksinhuoltajille ja monilapsisille perheille, elatustuen korotus, ansiotuloverotuksen kevennys pieni- ja keskituloisille palkansaajille, opiskelijoiden toimeentuloa kohentavat toimet ja opintotuen indeksikorotus vaikuttavat lasten ja nuorten köyhyyden kierteen katkaisemiseen.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä oppimateriaalit tulevat maksuttomiksi toisen asteen opiskelijoille. Reformi on merkittävä, ja sen edetessä **on huolellisesti seurattava, että se tuo helpotusta haavoittavassa asemassa oleville, myös vähävaraisille, lapsille ja nuorille.**

Pelastakaa Lapset on ajanut jo pitkään lapsille yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa. **Olemme tyytyväisiä, että hallitus on nyt ottanut lisäaskelia maksuttoman harrastamisen edistämiseen vuonna 2020 ja harrastamisen kehittämiseen kouluissa vuodesta 2021 alkaen.** Jatkossa on oleellista seurata, ovatko varatut resurssit riittäviä yhdenvertaisuuden takaamiseksi.

3. Väkivaltaa kokevia lapsia tulee tukea yhdenvertaisesti koko maassa

Pelastakaa Lapset pitää myönteisenä, että **poliisille on osoitettu talousarvioesityksessä lisää henkilöstö- ja laiteresursseja internetissä tapahtuvan lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi ja ennaltaehkäisevän työn tehostamiseksi.** On vielä arvioitava, **onko resursseja varattu riittävästi myös lyhentämään rikosprosessien kestoja,** jotka ovat tällä hetkellä lapsiuhreille kohtuuttomia.

Jäämme myös seuraamaan, ovatko nyt varatut resurssit ² riittävät lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn, huomioiden myös, että Suomessa on **suuri tarve valtakunnallisesti ulottuvalle eri ikäryhmille suunnatulle turvataitokasvatukselle.** Tervehdimme sitä, että talousarvioesityksessä on nyt varattu määräraha lasten ja nuorten turvallisuuden edistämiseksi digimaailmassa.

Pidämme tärkeänä, että **Lastenasiointalo-toimintamalli saadaan mahdollisimman nopeasti kattamaan koko maan.** Siinä ei tulisi enää viivyttää. On vielä siksi arvioitava, että mallin levittämiseen varatut resurssit ovat riittävät. Toivomme arviota siitä, että yli 16-vuotiaiden

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0112&from=EN>

² Sosiaali- ja terveysministeriö on varannut talousarvioesityksessä *lasten ja nuorten turvallisuuden edistämiseksi digimaailmassa* 370 000 euroa vuodelle 2020

seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten (SERI-keskukset) palvelujen ja kattavuuden valtakunnalliseen laajentamiseen varatut määrärahat ovat nykyisellään riittävät (0,7 milj euroa vuodelle 2020).

Talousarvioesityksen yhteydessä on lisäksi otettava huomioon, että **resurssit toimeenpanna kansallista lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelmaa³ turvataan riittävällä tasolla tulevina vuosina.**

Hallituskauden alussa lähdetään laatimaan lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vastaisen Euroopan neuvoston yleissopimuksen nk. **Lanzaroten sopimuksen⁴ toimeenpano-ohjelmaa.** Kun ohjelma on saatu laadittua, on sen ohjaamana osoitettava ohjelman toteuttamiseen **resursseja.** Lisäksi toivomme, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa Istanbulin sopimuksen⁵ toimeenpanosuunnitelmassa vuosille 2018–2021 kaavailut toimet on otettu riittävästi huomioon talousarvioehdotuksessa.

4. Lapsiperheidelle suunnattuihin ennaltaehkäiseviin palveluihin on panostettava

Pelastakaa Lapset tervehtii sitä, että budjetissa on varattu vuodesta 2020 alkaen lisää kunnan peruspalveluiden valtionosuuksiin johtuen **lastensuojelun jälkihuollon yläikärajan nostamisesta 25:een vuoteen. Näiden toimien vaikuttavuutta tulee seurata.**

Edellisen hallituskauden aikana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa kehitetyn **perhekeskustoimintamallin kehittäminen jatkuu** sille varatuin resurssein, minkä **toivomme parantavan sosiaalihuoltolain mukaisia ennaltaehkäisyyn tähtäviä tavoitteita.**

Odotamme myös jatkotoimia, joilla osoitetaan vaikuttavia **investointeja työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen edistämiseen.**

5. Pienten lasten osallisuutta on edistettävä osana tulevaa demokratiaohjelmaa

Oikeusministeriö on hallituskaudella käynnistämässä vuoteen 2025 ulottuvaa hallinnonalat ylittävän demokratiaohjelmaa. Demokratiaohjelmalle keskeistä on kouluopetuksen ja koulujen toimintakäytäntöjen kehittäminen. Sillä myös tuetaan lasten ja nuorten valmiuksia vaikuttaa omassa lähiympäristössään ja laajemmin yhteiskunnassa, ulkopuolisuutta kokevien osallisuuden vahvistamista, kansalaisjärjestöjen autonomian ja toimintaedellytysten turvaamista sekä lähidemokratian vahvistamista.

Odotamme tämän työn käynnistymistä, ja toivomme, että siinä **otetaan huomioon kestävästi myös pienten lasten osallisuuden vahvistaminen omassa elinpiirissään.**

6. Lapsistrategiaa tarvitaan ohjaamaan yhtenäistä lapsipolitiikkaa

Lapsistrategian laatiminen käynnistyy tällä hallituskaudella. Strategian on ohjattava Suomea kohti hallinnonalat ylittävää yhtenäistä lapsipolitiikkaa, myös valtiontaloudesta jatkossa päätettäessä.

Pelastakaa Lapset ry
Koskelantie 38, PL 95, 00601 Helsinki
Puh. 010 843 5000, fax 010 843 5111
www.pelastakaalapset.fi

Rädda Barnen rf
Forsbyvägen 38, PB 95, 00601 Helsingfors
Tel. 010 843 5000, fax 010 843 5111
www.pelastakaalapset.fi

³ <https://thl.fi/en/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-lasten-ja-nuorten-turvallisuuden-edistamisen-ohjelma>

⁴ <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>

⁵ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20sopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y